

Skema til afrapportering af ViD projekter
Videncenter for Dyrevelfærd
2012

1. Projektitel:

Egenkontrol af dyrevelfærd

2. Projektleder og projektdeltagere: (titel, navn, affiliation)

Professor Björn Forkman (projektleder)¹

PhD studerende Cecilie A. Thorslund²

Lektor Jesper Lassen²

Lektor Karsten Klint Jensen²

Professor Peter Sandøe²

Seniorforsker Jan Tind Sørensen³

Dyrlæge Lise Tønner⁴

1) Institut for Produktionsdyr og Heste, Københavns Universitet

2) Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

3) Institut for Husdyrvidenskab - Epidemiologi og management, Aarhus Universitet

4) Fødevarestyrelsen

3. Populærvidenskabeligt dansk resumé (max 250 ord):

Da Folketinget i 2010 indførte egenkontrol med dyrevelfærden i landbruget, gav man landmændene en større del af ansvaret kontrollen. Det var imidlertid uklart om landmændene holdninger vil være en barriere for en succesfuld egenkontrol; ligesom det var uvist egenkontrollen ville påvirke forbrugernes tillid til at velfærden er i orden, når de køber kød.

Interviews med landmænd og forbrugere i løbet af 2011 viste, at begge parter er enige om vi skal behandle de dyr, vi holder i fangenskab, ordentligt. Mens forbrugerne ikke havde hørt om egenkontrol, var kendskabet stort blandt landmændene – som både havde ros til og kritik af den nye kontrol. Det var særligt dobbeltarbejdet og bureaukratiet, sammen med vanskelighederne ved at se relevansen af kontrollen og dens indhold, landmændene kritiserede. Selvom forbrugerne ikke tillægger egenkontrollen den store betydning for tilliden til kødprodukterne, var de enige med landmændene om, at egenkontrol er et nyttigt middel til at bevidstgøre landmænd om dyrevelfærd – omend der stadig vil være brodne kar som er udenfor rækkevidde.

Projektet peger på at især tre området, hvor en indsats kunne forbedre egenkontrollen. For det første bør landmændene bevidstgøres om forskellen mellem deres og forbrugernes opfattelse af dyrevelfærd. Hvis landmændenes kontrolplaner udelukkende afspejler deres egen opfattelse af dyrevelfærd, kan det føre til tillidstab blandt forbrugerne. For det andet bør egenkontrollen, for at imødekomme kritikken af bureaukrati og dobbeltarbejde, samordnes med de mange andre kontroller der er i landbruget. Endelig kan landmændenes accept af egenkontrollen øges ved at bevidstgøre dem de muligheder der har for selv at designe kontrollen.

4. Populærvidenskabeligt engelsk resumé (max 250 ord):

Following a reorganisation of public control of animal welfare in farming in 2010, Danish

farmers were given greater responsibility for welfare with the introduction a self-policing-based control regime. It was, however, not clear whether this would be greeted by the farmers; nor was it certain how self-policing would influence consumers trust in the welfare of the products they buy.

Interviews with farmers and consumers, carried out in 2011, showed that the new control regime was well-known among farmers, whereas consumers had not heard about it. Farmers critique of self-policing concerned the bureaucracy; that controlled aspects were covered by existing control-systems and lacking relevance of the aspects included in the control. While self-policing of animal welfare in general did not affect consumers trust in the products, both parties agreed that self-policing could increase farmers awareness about animal welfare – except for so-called ‘rotten apples’, beyond influence.

Moreover, both parties agreed that we have an obligation to ensure welfare of the animals we keep. However, since farmers and consumers did not agree on what aspects count in a welfare assessment; there is a risk that consumers trust may diminish, if farmers base their control system on their own welfare criteria.

Finally it is concluded that famer’s experience of the lacking relevance is related to the fact that farmers are not conscious about the room left for them to influence the control points in a self-policing based control. Thus, campaigns informing farmers about their freedom to designing the control and choose control points, may have a positive impact on their acceptance.

5. Videnskabeligt dansk resumé af projektets formål, udførelse, væsentligste resultater og konklusion (max 500 ord):

I 2010 trådte en bekendtgørelse om indførsel af egenkontrol med dyrevelfærd i kraft. Hermed fulgte husdyrområde tendensen fra flere andre sektorer, hvor kontrolansvaret i højere grad placeres hos den enkelte producent. *Formålet med projektet var at afdække forventelige barrierer for en hensigtsmæssig implementering af egenkontrol af dyrevelfærd med henblik på at sikre, at lovgivningen på området kommer til at fungere efter hensigten.*

For at belyse dette har projekt arbejdet med følgende forskningsspørgsmål:

- Hvilke barrierer (af holdnings- og videnskabelig, strukturel og kulturel karakter) kan implementering af egenkontrol støde imod hos danske landmænd?
- Hvilken betydning vil implementering af egenkontrol ift. dyrevelfærden få for tilliden i offentligheden til, at dyrevelfærden er i orden i dansk husdyrproduktion?

Metodisk er spørgsmålene besvaret gennem analyse af interviews med husdyrproducenter og fokusgrupper med forbrugere i perioden juni-oktober 2011.

Overordnet konkluderes at landmænd og forbrugere er enige om at vi har en forpligtigelse til at kære os om de dyr vi holder i fangenskab. Hvorvidt egenkontrollen er et godt middel til dette, er imidlertid et spørgsmål, der kan besvares entydigt.

For det første viser analyserne at der er forskel på kendskabet til egenkontrollen i de to grupper. For landmændene er egenkontrol en del af hverdagen hvor oplevelserne går fra det negative, der betoner irrelevans, dobbeltarbejde og bureaukrati; til det mere positive, hvor egenkontrollen ses som et middel til bevidstgørelse om dyrevelfærd. Modsat kendte forbrugerne stort set ikke til egenkontrollen – som altså ikke har påvirket deres syn på dyrevelfærd i landbruget. Når forbrugerne blev informeret om skiftet i kontrolregime, var der ikke noget der tydede på at det har den store betydning for forbrugernes tillid til at dyrevelfærden husdyrbruget.

For det andet viste analyserne at landmændene først og fremmest forbinder dyrevelfærd med dyrets fysiske tilstand (fravær af skader og sygdom); mens forbrugerne også inkluderer faktorer som autonomi, integritet, frihed og naturlighed. Det bør overvejes at iværksætte en oplysningsindsats overfor landbruget om denne forskel som en kilde til konflikt, og betimeligheden af at indarbejde dele af forbrugernes velfærdsbegreb i egenkontrolplanerne.

For det tredje viste analyserne at idealer om frihed og selvbestemmelse er vigtige for flere af landmændene – noget der er i god overensstemmelse med egenkontrollens princip om overdragelse af ansvar og selvforvaltning. Når flere alligevel er negative overfor egenkontrollen, skyldes det, at det opleves som et unødvendigt dobbeltarbejde uden betydning for for dyrevelfærden. Der bør arbejdes med at bevidstgøre landmændene om muligheden for at udarbejde kontrolplaner, som de finder relevante, i stedet for at købe færdig pakker hos dyrlægen, ligesom der bør ske koordinering af de mange forskellige private og offentlige informationsindsamlingsystemer der findes i dag.

For det fjerde kan det konstateres at forbrugere og landmænd var enige om at der var en særlig gruppe landmænd – de såkaldt brodne kar, hvor egenkontrollen sin berettigelse. Værdien består her først og fremmest af den bevidstgørelse om dyrevelfærd, egenkontrollen kan medføre. Når det er sagt, peges der imidlertid også på at der er producenter der er udenfor pædagogisk rækkevidde, hvor der skal betydeligt hårdere metoder til for at få bragt velfærden i orden.

6. Beskrivelse af projektets formål, evt. hypoteser, og materialer og metoder:

Den 1. juli 2010 trådte bekendtgørelse nr. 763 om egenkontrol med dyrevelfærd (Justitsministeriet, 2010) i kraft. Med indførelsen af egenkontrol af dyrevelfærd fulgte husdyrområde tendensen fra flere andre sektorer, hvor kontrolansvaret i højere grad placeres hos den enkelte producent. Det er imidlertid rimeligt at antage særlige produktionsmæssige, kulturelle og strukturelle forhold i landbruget gør at erfaringerne med egenkontrol fra andre sektorer, ikke umiddelbart lader sig overføre hertil. Endvidere er det spørgsmålet hvad implementering af egenkontrol på dyrevelfærdsområdet vil betyde for befolkningens tillid til danske animalske produkter.

Formålet med nærværende projekt har været at undersøge landmænds og forbrugeres holdninger til og reaktioner på implementeringen af egenkontrol af dyrevelfærd – arbejdet har således handler om at besvare følgende forskningsspørgsmål:

1. Hvilke barrierer (af holdnings- og videnskæssig, strukturel og kulturel karakter) kan

implementering af egenkontrol støde imod hos danske landmænd?

2. Hvilken betydning vil implementering af egenkontrol ift. dyrevelfærden få for tilliden i offentligheden til, at dyrevelfærden er i orden i dansk husdyrproduktion

Besvarelsen af de to forskningsspørgsmål bygger på sociologisk metode. Der blev således gennemført fire fokusgruppeinterviews (å 5-8 deltagere) med forbrugere i august 2011. Alle interviews gennemførtes med udgangspunkt i en semistruktureret, eksplorativ interviewguide. Idet hensigten med undersøgelsen var en kvalitativ (indholdsmæssig) kortlægning af forskellige typer af argumenter og holdninger og *ikke* en kvantitativ undersøgelse af forskellige argumenters udbredelse, blev der ved rekrutteringen lagt vægt på forskellighed blandt deltagerne. Deltagerne blev således rekrutteret med henblik på variation i uddannelsesniveau, erhvervsstatus samt ligelig fordeling mellem kønnene.

Der blev desuden gennemført otte kvalitative enkeltinterviews med landmænd i efteråret 2011. Alle interviews gennemføres med udgangspunkt i en semistruktureret, eksplorativ interviewguide. Så vidt muligt inkluderedes en rundvisning på den bedrift interviewet tog afsæt i. Interviewpersonerne rekrutteredes med henblik på at sikre variation i praksis og opfattelser. Udover variation i typen af husdyr (afgrænset til brug med svin, malkekvæg og kødkvæg), blev deltagerne rekrutteret ud fra faktorer, som erfaringsmæssigt har betydning for syn på dyrevelfærd og regulering, nemlig: bedriftsstørrelse og geografisk placering.

Alle interviews blev optaget på bånd og efterfølgende udskrevet. Analysen af de udskrevne interviews bestod af en tematisk kodning efterfulgt af en analyse af de argumenter/positioner, der optræder indenfor hvert tema.

7. Oversigt over projektets samlede resultater:

1. I udgangspunkt forbruger og landmænd enige om at vi har en indiskutabel moralsk forpligtigelse til at kære os om de dyr der holdes i fangenskab. Der kan dog være forskelle i denne forpligtigelse afhængigt af anvendelse (kæledyr/ produktionsdyr) og race.

2. Der er betydelig forskel på opmærksomheden på fænomenet *egenkontrol* blandt forbrugere og landmænd. Hvor alle landmændene har detailviden og erfaringer med egenkontrol; er egenkontrol ikke en del af forbrugernes hverdag og noget man kun undtagelsesvist har hørt om.

3. Da forbrugerne ikke kender til indførelsen af egenkontrol, har skiftet ikke påvirket deres tillid til velfærden i forbindelse med animalske produkter. Når forbrugerne får information om egenkontrollsystemet, synes dette ikke at påvirke deres tillid til dyrevelfærden af animalske produkter.

4. Landmændenes oplevelse af egenkontrollen spænder fra det udpræget negative, hvor vægten lægges på det overflødige dobbeltarbejde og bureaukratiet; til det mere positive, hvor egenkontrollen betragtes som en anledning til bevidstgørelse eller genovervejelse af eksisterende procedurer på bedriften.

5. Der er betydelig forskel på hvilke aspekter forbrugere og landmænd inddrager i deres vurdering af dyrevelfærden. Hvor landmændene først og fremmest forbinder dyrevelfærd

med dyrets fysiske tilstand (fravær af skader og sygdom); er forbrugerne også optaget af spørgsmål som naturlighed, autonomi, integritet og frihed. I det omfang misforholdet mellem landmænds og forbrugeres opfattelse af dyrevelfærd afspejles i egenkontrolplanerne, kan det være en kilde til fremtidig konflikt, hvis forbrugerne bliver vidende derom.

7. For en gruppe af landmændene spiller rurale frihedsidealer der vægter værdier som frihed og selvbestemmelse en stor rolle. Egenkontrol som idé udmærker sig ved at leve op fordringen om selvbestemmelse og burde således vinde bred accept. Når det alligevel ikkeer tilfældet, skyldes det bla. implementeringen, som karakteriseres som bureaukratisk, resulterende i dobbeltarbejde og at det flytter fokus fra dyr til skrivebord.

8. Forbrugerne og landmændene deler opfattelsen af at egenkontrollen ikke har nogen særlig betydning for dyrevelfærden hos flertallet af husdyrproducenterne, da de allerede gør deres bedste for at sikre dyrevelfærden. De er også enige om at der findes bedrifter, hvor velfærden ikke er i orden, og hvor egenkontrollen kan spille en positiv rolle som et middel til at bevidstgøre om dyrevelfærd. Dog vil der fortsat, mener såvel forbrugere som landmænd være brodne kar som der er udenfor pædagogisk rækkevidde, og hvor egenkontrol ikke vil gøre nogen forskel.

9. Landmændene ser ofte egenkontrol i kontekst af en række andre former for kontrol, registrering og dokumentation. Meget tyder på, at de mange negative reaktioner på egenkontrollen ofte ikke er rettet mod egenkontrol som sådan, men mere mod myndighedernes samlede kontrolregime og egenkontrollens implementering.

10. Selvom nogle forbrugere mener at ansvaret for dyrevelfærden påhviler landmanden, er der er bred opbakning til at det primært er forbrugerne der har ansvaret for dyrevelfærd af produkter på det danske marked. Modsat påtager flere af landmændene sig en væsentlig del af ansvaret for dyrevelfærden, og mener ikke at ansvaret skal være delt mellem landbrug og forbrugere.

8. Beskrivelse af, hvordan resultaterne bidrager til at opfylde projektets formål:

Resultaterne, repræsenteret ved de holdningsmæssige positioner, der er gjort rede for under pkt. 7, karakteriserer alle forskellige holdningsmæssige positioner til og (for landmændenes vedkommende) konkrete erfaringer med skiftet egenkontrol. Som det fremgår af den efterfølgende diskussion og perspektivering i pkt. 9, har disse holdninger/ erfaringer betydning egenkontrollen og dens fremtid. For landmændene kan der således peges på en række forhold, som mindsker effekten egenkontrol og som kunne optimeres; og en række forhold, som udgør potentielle fremtidige problemer. Tilsvarende kan der peges på en række potentielle fremtidige konfliktpunkter, som kan bringe forbrugernes tillid til at kontrolsystemet tager vare på dyrevelfærden, i fare.

9. Konklusion og perspektivering:

1. De interviewede forbruger og landmænd var enige om at vi har en indiskutabel moralsk forpligtigelse til at kære os om de dyr der holdes i fangenskab. Det interessante er imidlertid at der ikke er tale om en absolut forpligtigelse i den forstand at den gælder i lige høj grad for alle dyr: i begge grupper kan således spores forskelle på hvor stor moralsk forpligtigelse vi

har overfor forskellige dyreracer. Nogle landmænd trækker eksempelvis grænsen mellem kæledyr og produktionsdyr, hvor forpligtigelsen overfor produktionsdyrene tilsyneladende anses for at være mindre end overfor produktionsdyrene. Anderledes er det for visse forbrugerne, der skelner mellem dyreracer som anses for unyttige eller frastødende (som rotter og slanger), som vi ikke særligt forpligtiget overfor og andre racer, der fortjener højere grad af omsorg. Hvorom alting er, så er begge parter dog som nævnt enige om at dyrevelfærd er vigtig – spørgsmålet er blot i hvilken udstrækning egenkontrol kan og bør spille en rolle for at sikre dette fælles mål?

2. Analysen viste at der er betydelig forskel på opmærksomheden på fænomenet *egenkontrol* i de to grupper. For landmændene er egenkontrol på godt og ondt en del af deres hverdag – det betyder at selvom deres detailviden måske ikke altid dækkede alle facetter af egenkontrollen og de administrative ændringer den medførte, så har de alle en viden om dette nye kontrolregime, som bl.a. stammer fra konkrete erfaringer med implementeringen af egenkontrol på egen bedrift. Alle landmænd havde derfor også relativt velformulerede holdninger til en lang række aspekter af egenkontrollen. Landmændenes oplevelse af egenkontrollen spænder således fra det udpræget negative, hvor vægten lægges på det overflødige dobbeltarbejde og bureaukratiet; til det mere positive, hvor egenkontrollen betragtes som en anledning til bevidstgørelse eller genovervejelse af eksisterende procedurer på bedriften. Modsat dette er egenkontrol ikke en del af forbrugernes hverdag – tvært imod var det undtagelsen at deltager i fokusgrupperne overhovedet havde hørt om dette nye kontrolregime. Det betyder ikke at deltagerne ikke var i stand til at formulere en holdning, men denne var ikke (som hos landmændene) baseret på forudgående erfaring og kendskab, men udelukkende den information de fik under interviewet samt mere generel viden om og holdninger til regulering, kontrol og landbrugsproduktion. På det helt overordnede plan betyder dette at indførelsen af egenkontrol er foregået stort set upåagtet – noget der også antydes af den ringe mediemæssige dækning der i det hele taget har været.

Skal man derfor alene på baggrund af dette besvare det ene af projekts forskningsspørgsmål, nemlig hvorvidt indførelsen af egenkontrol har betydning for offentlighedens tillid til at dyrevelfærden i dansk landbrug er i orden, må svaret være: *Nej*, fordi der simpelthen ikke er eller har været offentlig opmærksomhed omkring indførelsen af egenkontrol.

Fokusgrupperne giver yderligere et indtryk af forbrugernes syn på egenkontrol, når de får det nye kontrolregime forklaret. Her synes den gennemgående holdning at være at egenkontrollen ikke gør den store forskel – først og fremmest fordi folk har svært ved at se at egenkontrollen skulle få konsekvenser for landmændenes praksis og dermed dyrevelfærden. Der er altså ikke noget der umiddelbart tyder på at forbrugerne reagerer på egenkontrollen med hverken større eller mindre tillid til at dyrevelfærden er i orden. Dette betyder selvsagt ikke at det behøver forholde sig sådan i fremtiden. Interviewene peger således på nogle potentielle brudflader, der på sigt kan have betydning for folks tillid f.eks. i forbindelse med fremtidige kontroverser og oprulning af velfærdsrelaterede skandaler i medierne. I de følgende afsnit vil vi diskutere nogle af disse fronter.

3. Det kan konkluderes at der er betydelig forskel på hvilke aspekter forbrugere og landmænd inddrager i deres vurdering af dyrevelfærden. Landmændene forbinder først og fremmest dyrevelfærd med dyrets fysiske tilstand – de lægger således vægt på fravær af skader og sygdom. Det er også aspekter, der er inkluderet i forbrugernes diskussioner af

velfærd, men en anden vigtig faktor er her spørgsmålet om autonomi, integritet og frihed. Særligt skal det bemærkes hvordan spørgsmålet om det naturlige, spiller en stor rolle for mange af de deltagende forbrugere – hvor det naturlig anvendes som en proxy for 'det gode' hvad enten det refererer til dyrets ret til at udfolde sig i overensstemmelse med dets instinkter, dyrets naturgivne udseende eller andre aspekter. I forhold til egenkontrollen er denne forskel vigtig, da det jo netop er op til landmanden at fastlægge kontrolkriterierne, der skal indgå i egenkontrolplanen. Selvom planen i realiteten ofte udarbejdes af dyrlægen og selvom dyrlægen i sidste ende skal godkende planen, har landmanden både formelt og reelt mulighed for indflydelse. Problemet er, at der ikke er noget der tyder på at landmanden vil udarbejde en kontrolplan, der tager højde for alle aspekter i forbrugernes velfærdsbegreb. Det har ligget underfor dette projekts rammer at undersøge de konkrete planer og hvilken retning dyrlægerne påvirker dem, men andre undersøgelser tyder på at der eksisterer tilsvarende forskelle mellem lægfolk og eksperter i forhold til dyrevelfærd, som dem vi finder gør sig gældende i forholdet mellem landmænd og forbrugere.

Jo højere overensstemmelse der er mellem landbrugets praksis i forhold til dyrevelfærd og befolkningens værdier, jo mindre risiko vil der være for at der udvikler sig konflikter på dette område. Det kunne derfor overvejes at iværksætte en oplysningsindsats overfor landbruget om den divergens der er mellem erhvervet og befolkningen på disse punkter. Selvom landbruget ikke skal eller behøver overtage befolkningens værdier/ velfærdsbegreb, vil en sådan oplysningsindsats kunne åbne erhvervets øjne for at forskellen er en potentiel kilde til kritik og konflikt, og at det kan være formålstjenligt at ændre praksis, så kontrolplanerne afspejler det bredest mulige velfærdsbegreb.

4. Det kan endvidere konkluderes at, hos en gruppe landmænd spiller rurale frihedsidealere en betydelig rolle. Disse landmænd sætter værdier som frihed og selvbestemmelse meget højt. Egenkontrol som idé udmærker sig ved i høj grad at leve op disse landmænds fordring om selvbestemmelse. Selvom der naturligvis er tale om kontrolplanerne skal udarbejdes indenfor visse rammer og den endelige plan skal godkendes af dyrlægen indebærer egenkontrollen en betydelig højere grad af selvbestemmelse, end kontrolplaner, der dikteres oppefra. Der er god grund til at antage at de rurale frihedsidealere spiller en vis rolle for de fleste landmænd – en større accept af et egenkontrolbaseret kontrolregime blandt landmændene kunne derfor sikres gennem ændringer, der var målrettet nogle af de knaster mange af de interviewede landmænd pegede på.

Kernen er her udbredte oplevelse af at egenkontrollen repræsenterede et dobbeltarbejde. Det er en gennemgående kilde til kritik, at introduktionen af egenkontrol har betydet at information der i forvejen indsamles enten som led i andre lovpligtige registreringer, brands eller blot udgør en del af rutinen fordi det opfattes som godt landmandskab, nu skal organiseres og indberettes på en ny form. Landmændene gør et stort nummer ud af at egenkontrollen ikke gør en forskel og kun bidrager med dobbeltarbejde af allerede registrerede informationer. Dette peger imidlertid i nogen grad tilbage på landmændene selv. Egenkontrollen rummer jo netop en mulighed for at de selv kan tilrettelægge den kontrol de skal underkastes idet de selv kan lave egenkontrolplanen. Der er derfor rig mulighed for at den enkelte landmand kunne designe egenkontrollen så den rettede sig mod relevante målepunkter der også overskrider det der allerede registreres. Samtidig er der dog næppe tvivl om at landmændene, uanset udvidelsen af egenkontrolplanen med nye og for dem

relevante registreringer, alligevel må reproducere eksisterende registreringer for at få dyrlægens godkendelse af planen.

Samtidig viser interviewene at, det ikke omfanget af den faktiske arbejdsbyrde, men oplevelsen af bureaukrati og manglende formål, der er den primære kilde til kritik. Faktisk er der ingen af de interviewede landmænd giver udtryk for at egenkontrollen har betydet at de har fået ekstraarbejde af betydning og det er undtagelsen at indførslen af egenkontrol har haft betydelige ændringer i deres praksis på gården. Der hvor deltagerne imidlertid giver udtryk for at de er påvirket er i forhold til det bureaukrati, der følger med egenkontrollen. Tydeligst er her kritikken, der bunder oplevelsen dobbeltarbejde og dobbeltregistrering, der fremhæves som irriterende fordi man har svært ved at se resultaterne af ekstrainsatsen: Bureaukratiet gør ikke noget godt for dyret, men flytter i værste fald tid fra stald til skrivebord.

I forhold til disse problemer kunne det være relevant at arbejde med at bevidstgøre landmændene om de muligheder de reelt har for at inkludere elementer i deres kontrolplaner, som de finder relevante. Selvom der er undtagelser tyder de gennemførte interviews på at mange har reageret på kravet om egenkontrol ved at overlade det dyrlægen, som så efterfølgende har implementeret en mere eller mindre færdig pakke på den enkelte bedrift. Derudover er der en oplagt mulighed i at koordinere de mange informationer og registreringer, der i dag indsamles på besætningsniveau. På længere sigt kunne man forestille sig udvikling af et databasesystem, hvor alle informationer indtastes én gang for alle – og hvor landmanden så kan give tilladelse til forskellige grader af adgang til informationer.

5. Forbrugerne og landmændene deler opfattelsen af at egenkontrollen ikke har nogen særlig betydning for dyrevelfærden hos flertallet af husdyrproducenterne, da de allerede gør deres bedste for at sikre dyrevelfærden. Noget, der imidlertid forener forbrugere og landmænd er konstateringen af at der i landbruget er bedrifter, hvor velfærden ikke er i orden. Her bør der gøres en ekstra indsats – og netop her har egenkontrollen bestemt en rolle at spille. Værdien ses først og fremmest at være i form af den bevidstgørelse om dyrevelfærd, egenkontrollen kan medføre. Den underliggende tanke synes at være at en gruppe landmænd i virkeligheden er motiverede for at forbedre dyrevelfærden, men lige mangler det puf den bevidstgørelse og fokus på velfærd egenkontrollen påtvinger dem, for at ændre praksis.

Når det er sagt, peger både forbrugere og landmænd på eksistensen af brodne kar som der er udenfor pædagogisk rækkevidde. Her vil – er det opfattelsen – egenkontrol ikke have nogen effekt, der skal betydeligt hårdere metoder til for at få bragt velfærden i orden. Med det forbehold at vores undersøgelse ikke giver et bud på den relative størrelse af de tre grupper, skal det alligevel bemærkes at egenkontrollen rammer alle landmænd. Når gavnligheden af egenkontrollen således skal vurderes, er det et åbent spørgsmål om det er en rimelig fremgangsmåde at pålægge de mange, hvor velfærden vurderes at være i orden en bureaukratisk byrde, der tydeligvis er dem til stor irritation, for at løfte velfærden på de besætninger, hvor den ikke er i orden. Når det er sagt, skal det dog samtidig bemærkes at veterinærforliget, som egenkontrollen er en del af, inkluderer afbureaukratisering på andre områder, som landmændene ikke altid husker at medregne, når de opgør regnestykket. Det ligger imidlertid uden for dette projekts rammer og muligheder at svare nærmere på dette spørgsmål, men det kunne være relevant at gennemføre undersøgelser af i hvilken

udstrækning og for hvem egenkontrollen reelt medfører velfærdsløft.

6. Det er karakteristisk, at landmændene ser egenkontrol i kontekst af en række andre former for kontrol, registrering og dokumentation. Her spænder oplevelsen fra, i den ene ende af spektret, at egenkontrollen virker overflødig og er et dobbeltarbejde i forhold til den øvrige kontrol, til den anden ende, at egenkontrollen benyttes som en anledning til at genoverveje procedurer og deres hensigtsmæssighed. Det interessante spørgsmål er, hvad der betinger, om egenkontrollen mødes med manglende motivation eller modtages mere i overensstemmelse med det egentlige formål. Noget tyder på, at de negative reaktioner på egenkontrollen ofte ikke er rettet mod egenkontrol som sådan, men mere mod myndighedernes samlede kontrolregime.

Men kan spørge, om egenkontrollen i forbindelse med implementeringen er blevet præsenteret på en måde, der har kunnet fremme forståelsen. Egenkontrol er jo i princippet netop ikke kontrol udefra, men en betoning af landmandens eget ansvar. I den forbindelse kan man spekulere over, om branchekoderne har været med til at tage dette ansvar væk fra landmændene, og dermed blokeret for den erkendelse, som kunne være opstået, hvis landmændene selv havde skullet påtage sig dette ansvar fuldt ud.

7. Selvom der er nogle forbrugere, der mener at ansvaret for dyrevelfærden – god som dårlig – påhviler landmanden fordi han selv bestemmer hvad han vil gøre, er der er bred opbakning til det synspunkt at det primært er forbrugerne der har ansvaret for graden af dyrevelfærd på det danske marked. Her opfatter forbrugerne den typiske landmand som fuld af gode hensigter, men offer for strukturelle forhold, der i en vis udstrækning fratager ham ansvaret. Det interessante er imidlertid at flertallet af de interviewede landmænd i høj grad påtager sig ansvaret for dyrevelfærden, og i udgangspunktet ikke anser det for at være delt mellem landbrug og forbrugere.

Med det forbehold at de interviewede landmænd ikke nødvendigvis repræsenterer hele bredden i syn på egenkontrollen og dens implementering, giver disse syn på ansvar alligevel de implementerende myndighederne gode betingelser. Der er således god harmoni mellem implementering af en egenkontrol, som principielt overlader ansvaret til landmanden og opfattelsen af at velfærd i høj grad er landmandens ansvar. Nå egenkontrollen alligevel betragtes med en vis portion modvilje blandt mange af de interviewede er forklaringen formodentlig i høj grad den måde den er implementeret på og dermed et spørgsmål om kommunikation, formidling og bureaukrati.

10. Redegørelse for hvordan projektet og projektets resultater har været eller forventes offentliggjort:

Projektets resultater er publiceret i form af rapporten:

Lassen J, Jensen KK. & Thorslund C (2012): *Egenkontrol af dyrevelfærd - Bureaukrati og dobbelt arbejde eller nye veje til dyrevelfærd?* Fødevarerøkonomisk Institut. Rapport nr. 215. http://www.foi.life.ku.dk/Publikationer/FOI_serier/~media/Foi/docs/Publikationer/Rapporter/Nummererede%20rapporter/2012/FOI_rapport_215.ashx

Samt i form af følgende posters, oplæg og artikler:

Lassen, J & Thorslund, C. A. (2011): Forbrugernes syn på indførelse af egenkontrol med dyrevelfærd. Hvad betyder det for deres tillid til, at der bliver taget hånd om dyrevelfærden i de kødprodukter de køber? Oplæg ved DDL's Kvægkonference: Dyrevelfærd i kvægbruget, 26/10 2011.

Thorslund, C. A. & Lassen, J (2012): Egenkontrol med dyrevelfærd – vogter ræven gæs? *Dansk Veterinaertidsskrift*, Vol.95(3):10-13.

Forkman, B. , Lassen, J. , Jensen, K. K. , Sandøe, P. , Sørensen, J. T. & Tønner, L. (2012): Egenkontrol af dyrevelfærd. Poster ved Videncenter for Dyrevelfærds konference 2011.

Lassen, J., Jensen, KK. & Thorslund, C. A. (2012): Egenkontrol af dyrevelfærd - bureaukrati eller kilde til øget velfærd? Poster ved Videncenter for Dyrevelfærds konference 2012.